

AUSIÀS MARCH. *Dictats. Obra completa* (ed. de Robert Archer; trad. de Marion Coderch y José María Micó, colaboración de Vicent Martines, Elena Sánchez, M. Àngels Fuster, Jordi Antolí). Madrid: Cátedra (colección «Letras Hispánicas»), 2017, 1.138 p. ISBN 978-84-376-3716-7.

*Déu m'ha donat tal disposició
que mon voler s'esguarda sol amar
e, faent àls, serveix a companyar
l'estat d'amor, e tot l'àls abandó.
Amor jo am, ell a mi punt no ama,
e per ell am llinatge femení.
Generalment sia entés així:
aquella vull que en sa culpa desama (LV, II).*

De totes les expressions literàries humanes, la poesia és, potser, la més elevada espiritualment —també quan tracta de la natura mundana de l'existència—. Amb la seua brevetat, capacitat de *consciència emocional*, introspecció, emotivitat, qualitats de construcció d'imatges metafòriques i al·legòriques, els poetes *sintetitzen la vida*. Eleven els nostres pensaments, de les coses efímeres a les eternes, és a dir, fan rumb a la realitat abstracta de les idees pures. I els millors d'entre ells ens projecten directament a l'infinit.

Ausiàs March (1400-1459) pertany a aqueixa *flor i nata* de la Humanitat. *Crème de la crème*. Quina força, quin sentiment! Quina pulsó! Joia de la literatura en català, perla de les lletres hispàniques, el poeta va viure el moment d'expansió de la Corona d'Aragó, la vida ciutadana de València, el temps del rei Alfons el Magnànim (1396-1458). Ara, els seus poemes han estat publicats en una bella edició bilingüe (català/espanyol) per la prestigiosa Ediciones Cátedra (Madrid). Es tracta d'un treball sota la ferma direcció de Robert Archer i al si de l'Institut d'Investigació Cooperativa IVITRA [ISIC-IVITRA: <http://www.ivitra.ua.es>], amb base a la Universitat d'Alacant.

L'equip de treball d'aquesta publicació, internacional, ha comptat amb la col·laboració de Marion Coderch (Durham University, Regne Unit) i de José María Micó (Universitat Pompeu Fabra, Barcelona), traductors dels poemes a l'espanyol (en prosa), a més de l'assessorament i revisió lingüística i d'estil d'Ana de Miguel Canuto.

En la seua «Introducció», la vida i l'obra d'Ausiàs March estan sistematitzades en catorze epígrafs, des de la seua posició dins les lletres hispàniques com un tot, la seua cosmovisió (imatge de l'univers, la base bíblica i el seu concepte de dona —part molt interessant que mostra com la seua poesia va aconseguir alçar el vol més enllà del seu temps històric—), fins a una minuciosa anàlisi temàtica dels seus poemes, amb la seua «teoria de l'amor», la seua praxi poètica, llengua, estil i mètrica. Es tracta d'un estudi introductor i molt detallat i amb una rica bibliografia.

Els poemes estan organitzats temàticament, precedits d'una breu síntesi dels seus temes i amb traducció en prosa acarada a l'espanyol. Aquestes traduccions són *només* una proposta de presentació del seu contingut, naturalment sense una preocupació poètica *stricto sensu*, però són molt importants per a la plena comprensió de la poesia del valencià. Com afirma Robert Archer en el seu «Pròleg», els poemes d'Ausiàs March només viuen plenament en la seua pròpia llengua. Hem de gaudir-los en la seua expressiva força literària valenciana. Tot i això, aqueixa mateixa força expressiva, sovint amb un punt aparentment hirsut, que no mai maldestre, sense concessions a un embolcall embellidor, és molt d'agrair també a la traducció a l'espanyol, obra de dos bons experts traductors i especialistes també en March: José María Micó i Marion Coderch. De fet, és la primera vegada que tenim una traducció completa a la llengua espanyola, que alhora fa més llum sobre una poesia excelsa que té, això no obstant, una dificultat de comprensió per a no iniciats. En aquest cas, la traducció és «port segur» —per dir-ho amb termes marquians— on el lector (i l'estudiós) podrà trobar recer i comprensió dels versos o passatges que poden quedar obscurs en l'original.

En conjunt, són 128 poemes, d'extensió desigual —n'hi ha que tenen set-cents versos, i n'hi ha molt més breus, quasi tots decasíl·labs—. En la seua major part, els temes tractats són l'amor i els seus símptomes —en els anomenats

«cants d'amor»— (pèrdua de la gana, obsessió, insomni, pal·lidesa, vertigen). En altres poemes tracta el desig de morir (els anomenats «cants de mort»). Molts dels poemes, dels «dictats», són compostos a la llum de consideracions morals, especialment estoiques i de ressò senequià. En definitiva, l'amor es follia, és forassenyat per «sobreamor», des que va ser *descobert* literàriament per la tradició trobadoresca medieval, i l'amor va seduir els esperits, tot portant-los cap a expressions sublimes. La poesia dels *Dictats* marquiens és contundent —i farcida de matisos, alhora— en l'expressió del *jo* de l'autor, en la seua introspecció, que marca originalment i decisivament el seu estil; la dramàtica intensitat dels sentits. L'amor tendeix en March, segons estableix i rebla Archer amb encert, cap a l'amor honest, l'amor espiritual tot superant el desig carnal. Això, en essència, i per com ho diu, en van fer —diu Archer— poeta nacional espanyol per antonomàsia, amb Juan de Mena, fins que Garcilaso —molt influït al seu torn per March— va assolir aqueixa categoria, especialment per obra i gràcia del seu comentarista, Herrera, i també per El Brocense.

L'edició crítica de l'original que conté aquesta edició per excel·lència millora de bon tros la que en 1997 el mateix Archer va curar per a l'editorial Barcanova (Ausiàs March, *Obra completa*, Barcelona). Ara Archer dóna el text original revisat i amb un aparat crític també actualitzat i millorat, el qual, per facilitar la tasca de consulta, és accessible —novament posat al dia per Archer— i ja ho era des de feia temps al web de l'ISIC-IVITRA (<<http://www.ivitra.ua.es/archer2015/appendix.pdf>>).

* * *

El cabal cultural medieval (del protorenaixement) és impressionant en el nostre món. Afirmem això amb un gran respecte per la nostra tradició, que és riquíssima i complexa alhora, diversa i multifacètica. Durant segles, es va explicar en una miríade d'espais artístics —de la música a la literatura, de la pintura a la poesia, etc.—. Poetitzar i corporitzar la vida interior. La lletra de la veu, per recordar una notable obra de Paul Zumthor (1915-1995), és l'eternització de l'oralitat. Pensar cada paraula i la seua correspondència amb cada

matís sentimental és divina, olímpica. En aquest joc immortal de lletres, Ausiàs March ocupa lloc destacat en el lloc del panteó dels déus; potser a la vora d'Atena (per la seua resignació amorosa), potser a la vora d'Afrodita i Ares (pel seu apassionant ímpetu).

Per això cal afalagar la iniciativa de l'ISIC-IVITRA, que ha sabut conciliar i aplegar esforços d'institucions valencianes (Institució Alfons el Magnànim, IAMB-Gandia, Seu de la Nucia i projectes de recerca d'excel·lència) i ha fet possible aquest volum amb l'edició i els comentaris de text marquiens. Són esdeveniments editorials com aquest els que mantenen l'elevada i profunda expressió d'aquesta excel·lent i profunda expressió poètica de la riquesa cultural hispànica. En aquest cas, una mostra de *fin'amor* en March, *Llir entre cards, tota cordura* valenciana. Per acabar, deixeu-nos citar una llesca dels seus poemes:

*Llong temps és ja que, per fugir dolors,
fugí amor aitant com en mi fon,
mas, veent vós, records en mi no són
dels mals passats, ans me paren dolçors.
Jo li perdon los mals que n'he passats
e lo present i els que són per venir:
acordat só per vós tant soferir,
puis que aquell sàpia que sentats (CIX, V).*

RICARDO DA COSTA
Universidade Federal do Espírito Santo, UFES/Brasil
ricardo@ricardodacosta.com

